

WSOY

TOMMI
KINNUNEN

Neljäntienristeys

Tommi Kinnunen
NELJÄNTIENRISTEYS

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© TOMMI KINNUNEN JA WSOY 2014

ISBN 978-951-0-40382-2

PAINETTU EU:SSA

*Talolle
jonka huoneissa asuu
monta tarinaa*

KULJETUT TIET

1996 | Terveyskeskus

MARIA

- 1895 | Huppukuja. Kun tekee mitä ei tiedä osaavansa
1904 | Kievarintie. Matka ja paluumatka
1925 | Porrastus. Alati laajeneva asumus
1933 | Shemeikantie. Tarpeellisia ja tarpeettomia ihmisiä
1936 | Selkostie. Paluu synnytysmatkalta
1944 | Laukunkantajantie. Kaiken omistamisen turhuus
1953 | Kärrytie. Mittasuhteet ovat toiset
1955 | Römppäkuja. Intohimon viimeinen liekki

LAHJA

- 1911 | Helmenpyytäjätie. Palaneen raunioilla
1931 | Palontie. Savun kertomia asioita
1938 | Jamatie. Kolmanteen ja neljälanteen polveen
1946 | Korsukuja. Liian pienissä tiloissa
1950 | Puomitie. Etäisiä ja läheisiä asioita
1957 | Varikkotie. Toisilta lainatut sanat
1959 | Leskeläntie. Kaksi kaipaajaa
1967 | Kirkkotie. Aina on olemassa yhteys
1977 | Rysätie. Yksinäisyyden torjumista

KAARINA

- 1964 | Kotiveräjäntie. Pinttynyttä likaa
1966 | Hukanpolku. Rinnakkain uutta ja vanhaa
1967 | Sumpputie. Vangitun tarina
1969 | Onnintie. Tarpeettoman poistamista
1971 | Lehmipolku. On hetkiä jolloin ei maistu
1973 | Keskuskuja. Jotkut yhteydet unohtuvat
1977 | Hollikuja. Molemmipuolista rajankäyntiä
1980 | Kuormurintie. Seisahtuessa maailma on toinen
1996 | Kitkantie. Hymyilyntapainen

ONNI

- 1930 | Soidinpolku. Kun muistot syntyvät
1934 | Kiitämäntie. Kun on kaikki mitä tahtoo
1943 | Alppijääkärintie. Kokemusten yhdistämät
1946 | Poratie. Uuden rytmin löytyminen
1950 | Jätkäntie. Yhteys joka katkesi
1952 | Ansakierros. Eroamisen vaikeus
1953 | Huoparintie. Asioita joilla on nimi
1954 | Huvikuja. Omaa tilaa
1955 | Tuohustie. Yhteisen nimittäjän poistuminen
1957 | Konetie. Vasta istutettu on hento
1959 | Ouluntie. Perille pääsee nopeasti

1996 | Vintti

PAINA PAHKAASI.

(Älä välitä, älä anna näkyä, älä reagoi.)

TERVEYSKESKUS • 1996

Kipu käy päälle kuin maininki. Se tarttuu kiinni ja kiskoo. Tippapullosta suoneen juokseva liuos peittää säryn ja tuskan. Ruumis tajuaa repivän poltteen, minä en.

Sairaalahuoneessa Johannes pitää minua kädestä ja Kaarina toisesta. Neljäkymmentä vuotta se nainen on asunut samassa talossa, mutta minä en vielääkään sinuttele.

Minä näen sen taas tapahtuvan vaikka en silloin ollut paikalla.

Yläkerran ikkunanpuoliskot lentävät auki. Pää ja alaston ylävartalo työntyvät ikkunasta. Katse pälyilee nopeasti sivulle, sitten alas. Arvioi pudotusta.

Näen kuinka jalkani vääntyilevät peiton alla, mutta en tunne niitä. Johannes yrittää puhua, mutta lopettaa kesken. Minä en jaksa kuunnella. Se napsauttaa suunsa kiinni kuin Onni. Kuin isänsä.

On raskas hengittää. Minä en tahdo nähdä tätä jälleen kerran.

Pakenija vetäytyy takaisin sisälle, kaappaa paidan käteensä. Heittää sen ja kengät ikkunasta ulos.

Huoneen ovea taotaan. Huoneeseen jäävä istuu vuoteen laidalla lamaantuneena. Ovi on kohta pakko avata, etteivät riko.

Se oli hyvä mies, se Onni. Ei juonut eikä lyönyt. Ei mennyt sodassa puhumattomaksi, ei hionnut sänkyä märäksi. Ei taistellut kiestinkejä ja syväreitä unissaan. Kaikkea se keksi tehdä sodan jälkeen. Kun uudet talot oli pystyssä, se rupesi tekemään huonekaluja ja täytti niillä ihmisten tyhjät huoneet. Ja kun joka huoneessa oli pöytä ja sänky ja senkki, se keksi kutoa verkkoja.

Lapsista se piti huolen. Ja tykkäsi niistä, Helenastakin. Niitä se aina leikitytti.

Ikkunalaudalle nousee jalka, sitten toinen. Pakenija kääntyy ympäri, tarttuu lautaan ja heilauttaa itsensä roikkumaan. Jalat heiluvat hetken suorina. Minä tiedän, että hän yrittää saada katsekontaktia istujaan, ojentaa kättään hyvästiksi tai ehkä avunpyynnöksi. Ote karmista irtoaa ja jalat nousevat puoliksi koukkuun ottamaan vastaan lähestyvän maanpinnan.

Ja talon rakensi, niin ison ja hienon, ettei kenelläkään. Hyvä mies se oli. Mutta ei minua varten. Ei minua. Kerran kuussa se matkusti linja-autolla Ouluun. Piti kuulemma mennä tilaamaan ensin sirkkelinterää ja hakemaan vaahteraa tuoleihin, kun ei sitä täällä kasva, sitten loppuivat syyt. Minä arvasin sen jo alussa, mutta en uskonut. Minä halusin sen itselleni.

Lumivalli vaimentaa iskua. Putoaja pyörähtää ruusupensaaseen päälle. Pakkaslumi tarttuu paljaaseen hikiseen selkään.

Mies nousee seisomaan. Hän etsii hangesta kengät ja paitansa. Pysähtyy sen verran, että saa oikean kengän jalkaan, sitten vasemman.

Ylhäällä ovi aukeaa ja tuntemattomia miehiä tunkeutuu huoneeseen. Yksi juoksee ikkunaan ja huomaa pakenijan. Hän viittoo muita ikkunaan ja osoittaa pakenijan perään.

Kun Onni lähti viimeisen kerran Ouluun, minä tiesin, ettei se sieltä enää takaisin tule.

Kun poliisi soitti ja kertoi, että se oli löytynyt Raksilasta, ihmettelin ainoastaan, ettei se ollut käyttänyt sitä mauseria, jota oli piilotellut ulkovessan portaalla kaksoisista vuotta.

Johannes liikahtaa. Minä suljen toisen silmäni ja tarkennan toisella. Näen kuinka peukaloni painavat mustelmaa sekä sen että Kaarinan käteen. Irrotan käteni Johannesin kädestä, etten riko ihoa. Kaarinasta pidän kiinni.

Lumi yltää polviin. Mies riuhtoo paitaa ylleen. Sen toinen hiha on riisuttaessa kääntynyt väärin päin. Portilla mies yrittää päättää, kumpaan suuntaan lähtisi. Hän ryntää vasemmalle, vaikka tietää, ettei se ole sen parempi kuin oikeakaan. – Juokse, minä huudan, mutta tiedän, ettei mies kuule. Ei voi eikä tahdo. Vaikka minä en ole sama kuin silloin.

Puhdasta, kirkasta kipua lähtee hitaina sykäyksinä silmän takaa, siitä pesäkkeestä mitä en enää antanut leikata. Tuska vie mennessään kipeät kuvat. Se aaltoilee lämpönä läpi ruumiin ja annan vartaloni vuoroin jännittyä, vuoroin herpaantua sen mukana. Sen heijaavassa liikkeessä sairaalan seinä raukeaa ja sen takana on lapsuuden kesä. Minä kellun jääkylmässä joessa, ja virtaus heiluttaa vahvaa tukkaa pitkin hiekkaista pohjaa. Äiti keittää verisiä esiliinoja puhtaaksi jokirannassa. Sen kaula on pitkänä, kun se hakee minua katseellaan. Minä olen pajunoksan takana piilossa, mutta äiti näkee ja nauraa.

– Lahja, tules huuhtelemaan, kun olet valmiiksi vedessä.

Eikä kukaan enää pakene, vaan minäkin nauran ja pidän kiinni veteen yltävästä oksasta ja paju siilaa aurin-gonläikkää joen pintaan.

Minä olen äidin pikku tyttö. Ennen sotia. Ennen Onnia.

Äiti ja joki ja pajupuu haalenevat valkeiden seinälaattojen taakse. Aurinko kelmenee loistelampuksi. Minä tunnen, että hän on lähellä. Vihdoinkin.

Juoksija tuntee oman sykkeensä, oman hengityksensä, omat askeleensa. Hän ei uskalla katsoa, onko hänellä etumatkaa.

Kaarina on irrottanut oikeasta kädestäni ja istuu ikkunan vieressä.

Minä näen, kuinka miehen silmät ovat kuin pillastuneen hevosen, kuin teurasverta haistaneen härän.

Lahtipenkkiä pakeneva juoksee, vaikka ei tiedä minne. Tärkeintä on olla jäämättä kiinni.

Kaarina tuijottaa minua.

Minne se menee? Se loittonee minusta. Minä en näe sitä enää!

Toisesta kädestä pidetään kiinni vielä. Sen täytyy olla Johannes. Minä yritän kääntää päätä, mutta se ei onnistu. Kipu juoksee pitkin selkää. Minä huudan, mutta en tunne huulieni liikettä.

– Älä juokse pois!

Kaarina sanoo jotakin. Sen puhe on epäselvää. Minä köyristän selkäni ja vartaloni taipuu luokille. Minä huudan ja tahdon että Onni kuulee ääneni vuosien taakse.

– Palaa minun viereen.

Kaarina vastaa, mutta minä en kuule mitä se sanoo.

Minä tahtoisin että se palaa.

Ovi käytävään aukeaa ja Johannes tulee sisään. Kaarina nousee seisomaan ja selittää sille jotakin. Johannes juoksee sängyn jalkopäähän. Kaarina kiirehtii ulos. Minä päästän ilmaa keuhkoistani ja annan vartalon laskeutua takaisin sängylle.

Ote kädestä tiukentuu. Minä tahdon nähdä, kuka se on. Kaulan lihakset eivät tottele, mutta yritän kääntää silmiäni vasemmalle ja nähdä. Toisella silmällä minä erotan. Se on Onni. Hikinen ja huohottaa. Sen käsi on kuuma minun kädessäni.

– Anna anteeksi, minä pyydän, ja se nyökkää lyhyesti. Sitten se katsoo minua suoraan silmiin.

Se on vieläkin komea mies.

MARIA

*Lupaan Jumalan ja hänen pyhien
evankeliumiensa kautta palvella lapsenpäästössä
jokaista joka puoleeni kääntyy. Ylhäistä ja alhaista,
rikasta ja köyhää, yöllä ja päivällä.*

— KÄTILÖNVALA 1890 —

HUPPUKUJA • 1895

Marian silmät tottuivat hitaasti hämärään. Pirtti oli pieni. Sen kahdella vastakkaisella sivulla oli olemattomat ikkunat, joista toinen oli puoliksi tukittu laudankappaleella, ja siksi syysillan hämärää pääsi sisälle vain toisesta. Heti oven vierestä nousi suuri liuskekivinen muuri, jonka takassa lapsenpäästäjien avuksi paloi päre, vaikka ulkona oli vielä valoisaa. Seinät olivat pikimustat, vaikka uunissa oli jo savupiippu. Mattopuissa oli harmaa maton alku. Synnyttäjä oli asetettu kontalleen lattialle sivustavedettävää vasten. Lattialla lojui verisiä pyyheliinoja.

Maria oli kutsuttu tänne vasta tänään. Kätilöä ei tahtonut tässä pitäjässä synnytyksiin oikein kukaan ja tätä uutta nuorta ei yksikään. Edellinen oli alkanut ryypätä nähtyään selkosilla määräänsä enemmän verta ja limaa, perätilasynnytyksiä ja heikotukseen kuolleita äitejä. Kuulemma neljän kuukauden aikana oli verenhukkaan kuollut viisi synnyttäjää, kun kätilö ei ollut päässyt humalaltaan hakijan matkaan. Kerran talvella se oli saanut itsensä kammetuksi ahkioon, mutta tipahdellut sieltä, vaikka oli taljoilla ja ryijyillä peitelty, ja jäänyt yksinään hankeen itkemään. Kyytimies oli sitä vielä yrittänyt sitoa kiinni,

mutta se oli riehunut ja tempoillut ja loppujen lopuksi lähtenyt konttaamaan kotiaan päin.

Siksi uutta kätilöä ei kukaan ollut hakenut apuun kuu-kausiin, edes lukkari ei ottanut mukaan rokotuksiin. Kirkonkylällä se oli päästänyt maailmaan muutaman kakaran, jotka nyt muutenkin olisivat normaalisti maailmaan tulleet ja hengissä selvinneet. Sen kummempaa mainetta ei työllä vielä ollut. Ja kun joka sivukylässä olivat omat, kokeneiksi havaitut lapsenpäästäjät, saunamummut ja paarmuskat, jotka osasivat hankalankin syntyvän ulos kiskoa ja antaa sille hätäkasteen, ei pitäjänkättilöä hakenut avuksi kukaan. Eikä sillä ollut omia lapsia. Ei naisten maailma voinut olla sille tuttu.

Maria oli säikähtänyt, kun illalla kanttorin rouva koputti alkuillasta vuokrakamarin oveen juuri, kun hän oli riisuutumassa.

– Onko Maria vielä hereillä, rouva kysyi, vaikka kello ei ollut vielä viittäkään, avasi oven vastausta odottamatta ja nilkutti sisään. – Täällä olisi Marialle pyytäjä.

Maria vetäisi saalin hartioilleen ja seurasi rouvaa lautarakenteiselle kuistille. Siellä seisoi lyhyt vanha nainen. Se laski mustan silkkisen huivin olkapäilleen, esitteli itsensä ja kuikuili malttamattomana ikkunoista ulos.

– Jos kätilö saattaisi lähteä matkaan, se sanoi ja varmuudeksi niiasi, nuoremmalleen. – Ennen kuin enempi pimenee.

Kanttorin rouva oli antanut kiesit käyttöön ja toivottellut lukuisat herranrauhat ennen kuin matkaan oli päästy. Se olisi ansainnut oman lapsen, ajatteli Maria, siksi kovasti se innostui toisten synnyttämisistä. Ajaa jytyytti

Nuori pitäjänkättilö Maria herättää ympäristös-
sään epäilystä. Hankalia synnytyksiä kunnialla
hoitava itsellinen nainen saa vuosien mittaan
tahtomansa arvostuksen mutta ei huomaa jääneensä
oman kaipuunsa vangiksi.

Aviottomana syntynyt Lahja-tytär tahtoo kerätä
elämänsä kaiken sen, minkä äiti omastaan painolastina
hylkäsi. Sodan polttamaan pohjoiseen palaava pakolainen
kaipaa avioliitossaan kosketusta, kun taas sotasankarina
säilynyt Onni etsii kaupunkien lyhyeksi jääviä, kiihkeitä,
kiellettyjä onnenhetkiä.

Vuosikymmeniä myöhemmin Kaarina alkaa sisustaa
appensa unelmista tyhjennettyä taloa ja purkaa puhumat-
tomuuden painostavia riippulukkoja.

Neljäntienristeys on hienovaraisen tarkkanäköinen
romaanin ihmisistä, jotka rakentavat unelmansa luvatto-
miin harjakorkeuksiin.

